

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 10

*Матеріали ІХ Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Становлення та розвиток української державності:
актуальні проблеми державного та регіонального управління
на сучасному етапі розвитку суспільства”,
м. Київ, МАУП, 14 листопада 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 29.01.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
Ф. М. Медвідь, канд. філос. наук, проф.
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 10: Матеріали ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. “Становлення та розвиток української державності: актуальні проблеми державного та регіонального управління на сучасному етапі розвитку суспільства”, м. Київ, 14 листоп. 2013 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2014. — 414 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Шаповалова А. М.

Влада та громадянське суспільство
в контексті глобалізаційних
процесів ХХІ століття..... 110

Лісовський П. М.

Толерантність як духовний пріоритет
феноменології мудрості в сучасну
добу глобалізму..... 114

Утвенко В. В.

Регіональні особливості
розвитку житлово-комунального
господарства України..... 116

Гольцов А. Г.

Геостратегія України за умов
асоціації з Європейським Союзом..... 122

Гула О. А.

Досвід державного управління
в системі освіти Польщі..... 127

Дікарев О. І., Фоміна І. М.

Стратегічний менеджмент політичних
ризиків: світовий досвід та Україна..... 130

Філіна Г. І.

Ефективне ціноутворення
як невід'ємна складова стратегії
розвитку підприємства..... 138

Кобржицький В. В., Григор'єва М. І.

Проблеми адаптації іноземних
корпоративних культур при
спільному підприємництві в Україні..... 140

Коваль М. І.

Оцінка та класифікація
основних засобів: теорія, практика,
шляхи вдосконалення..... 150

Чупрій Л. В., Настояща К. В.

Концептуальні підходи до державної
політики в гуманітарній сфері
(безпековий вимір)..... 157

Шклярук С. Г.

Глобальні тенденції
в трансформаційних процесах
світової фінансової системи..... 160

Шконда В. В.

Інноваційні кластери в стратегії
розвитку економіки України..... 168

Сабадуха В. О.

Роль церкви, громадянського суспільства,
школи й держави щодо впровадження

в громадську свідомість державної
ідеології персоналізму..... 171

Омельчук В. В.

Італія в системі політико-правових
впливів Візантійської імперії
у VI столітті..... 177

Медвідь Ф. М., Хоменко В. О.,**Васильєва З. А.**

Становлення і розвиток правової
держави в Україні:
філософсько-правові засади..... 182

Медвідь Ф. М., Чорний Е. В.,**Нестеренко О. С.**

Методологія юридичної практики
в умовах модернізації політичної
системи України..... 188

Медвідь Ф. М.

Політико-правові погляди
Тараса Шевченка..... 194

Баєв В. В.

Міжнародне та державне
регулювання відносин
у сфері управління якістю
на туристичних підприємствах..... 199

Золотаревський А. В.

Місце соціального інтелекту
в системі державного управління..... 206

Марченко С. М.

Упровадження електронних
торгів як механізм забезпечення
ефективності системи державних
закупівель України..... 208

Чернявський А. А., Моторний П. О.

Фінансово-правові механізми
розвитку інновацій
у банківській сфері України:
теорія та практика..... 215

Бортник В. А.

Удосконалення методів державного
управління..... 220

Слободян С. І.

Сутність комунікативних
технологій та пов'язані з ними
проблеми громадської думки..... 225

Сабадуха О. В., Чорна М. Ф.

Проблема політичної
відповідальності в умовах розбудови

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Становлення і розвиток української державності, вип. 10, с. 194–198

*...Він був кріпаком — і став велетнем у царстві людської культури...
Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише після смерті —
невмирущу славу і всезростаючу радість, яку в мільйонів людських сердець
все наново збуджуватимуть його твори.*

Іван Франко

Тарас Шевченко (1814–1861) геніальний український поет, мислитель, художник, пророк національного відродження України, що увібрав і синтезував у своїй творчості надбання й сподівання української і російської інтелігенції, думки загальноєвропейських мислителів, поєднав їх із одвічними прагненнями українського народу до волі і самостійності. Як національний пророк України Тарас Шевченко був не тільки великим талановитим поетом та великим майстром образотворчого мистецтва, а водночас і незламним та непримиримим борцем за свободу українського народу й інших поневолених народів Російської імперії, а також і борцем за найвищі людські ідеали свободи, гуманності та демократії [5; 2; 13, 302].

В історичному розвитку України Т. Шевченко — явище незвичайне як своєю обдарованістю, так і місцем у літературі, мистецтві, культурі. Походженням, становищем та популярністю Шевченко є винятковим

явищем також у світовій літературі. З 47-ми років життя поет прожив 24 роки у кріпацтві, 10 — на засланні, а решту — під наглядом жандармів [6, 50–66; 12]. Трагічно важкий шлях Шевченка до творчих висот визначив на сторіччя з дня його народження в образній формі І. Франко: “Він був сином мужика і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком і вказав нові, свіжі і вільні шляхи професорам та книжним ученим...” [15, 255]. Революційна творчість Шевченка була одним із головних чинників формування національно-політичної свідомості народних мас України. Впливи Шевченка на різні сторони духовно-національного життя нації відчуються до сьогодні.

“Основною рисою цілої духовної постаті Шевченка, — на авторитетну думку Д. Чижевського, — провідним почуттям в цілій його творчості, основним пафосом його життя треба визнати його “антропоцентризм” —

поставлення людини в центрі цілого буття, цілого світу — як природи і історії, так і усіх сфер культури. І природа, і історія, і культура — мистецтво, наука, релігія — усе має значіння і цінність лише і виключно в залежності від цього загального і універсального вихідного пункту — від людини, її переживань, бажань, потреб, стремлінь” [16, 124]. Людина, — у поета, — що стогнала і стогне в кайданах, від “неволі” і “неправди”, що уособлюються царями і панами. У поета народ — образ Прометея, прикутого до скелі, Україна — образ заплаканої матері. Поеми “Кавказ”, “Сон”, “Заповіт” та ін. передають нестримний гнів проти абсолютизму, бездушної системи влади, кріпосництва, неволі. Характерною ознакою політико-правових поглядів Т. Шевченка є глибоке несприйняття, засудження самодержавства. Для нього немає “добрих” царів. У поемі “Сон”, яку сам поет назвав комедією, він із нищівним сарказмом розвінчує образ царя як помазаника божого на землі, а у творі “Юродивий” називає його “фельдфебелем на троні”, верховодою зграї насильників і кровожерних поміщиків-нелюдів. За умов жорстокої реакції Т. Шевченко сміливо поставив питання “Чи довго ще на сім світі панам панувати?” В історії експлуататорських держав він бачив сатрапів, тиранів-царів, цезарів, імператорів, які правила, спираючись на церкву, що освячувала свавілля й насильство над людиною. У творі “Царі” поет розкриває й рішуче засуджує злочинну сваволю самовладців-деспотів [9, 292].

Феодално-самодержавна Росія змальовується у творах Т. Шевченка

поділеною на два соціальні полюси: визискуване селянство й визискувачі-поміщики з царями на чолі. Івана Грозного він називає “мучителем”, різко викриває у поемі “Сон” гнобительську політику Петра I, називає його тираном, катом, людоджером, “першим, хто розпинав Україну”. Поет їдко засуджує антинародний характер правління Катерини II — “вторая, що її доконала”, яка в 1782 р. наказала спорудити пам’ятник Петру I з написом “Первому — Вторая”, цим самим підкресливши спадковість необмеженої влади монархів Росії. Поет не чекає змін на краще від Російської імперії, бо там “від молдованина до фіна на всіх языках все мовчить” [17, 180–191].

До цього слід додати, що ненависть і рішуче політичне неприйняття у Т. Шевченка було не лише до російського царизму, а й до українських експлуататорів, до української шляхти, до шукачів російського дворянства: “І хилитесь, як і хилились/ І знову шкіру дерете/ З братів незрячих гречкосіїв...”. Гетьмани для поета — таке саме зло, як і царські чиновники. Він із презирством писав про тих українських діячів, які багато говорять про “неньку Україну”, про її “долю-волю”, а насправді заодно з російськими поміщиками та царатом “деруть шкуру” з селян, “праведную кров із ребер, як водицю, точать”.

Відповідно до творчості Т. Шевченка людина наділена природними правами, вона від природи вільна. У неї “доля — воля”. Однак давно вже — у ярмі в панів, несправедливих законів (“луплять за законом”), тому що право в Росії “катами писане”, тут неправосуддя (“правди

немає в суді”). Поет славить волю запорозьких козаків, Козацької держави, коли “Пишалася синами мати,/ Синами вольними...”. Він закликає пам’ятати колишню славу, вивчати славне минуле (“Подивіться лишень добре, / Почитайте знову / тую славу. Та читайте / Од слова до слова...”), боротись за волю поневоленого народу.

Поряд із різко критичним ставленням Т. Шевченка до абсолютної монархії він не абсолютизує і буржуазно-республіканський лад, кваліфікує його як далекий від інтересів трудящого люду, від тої “челяді”, кріпаків-трудівників, того стану, з якого вийшов сам [9, 245].

У своїх творах він докоряв французьким енциклопедистам XVIII ст., які проголосили гасло “Свобода, рівність і братерство”, в тому, що вони “почали” та не закінчили ліквідацію “батоїв, престолів і корон”. Світле майбутнє України поет, якого сучасники назвали “пророком”, пов’язував не з буржуазно-правовим ладом, а з самоуправлінням народу, з громадською, колегіальною формою реалізації влади як гарантією від свавілля властителів.

В основу самоуправління народу він поклав суспільну власність, і насамперед власність на землю. Говорячи про ці погляди Т. Шевченка та інших мислителів, слід мати на увазі одну характерну особливість тогочасного суспільного розвитку. Адже перехід від феодально-кріпосницьких основ економічного життя до буржуазних пов’язаний зі зміною форм власності, а відповідно й мотивації праці, себто відмову від позаекономічного примусу і впровадження, натомість, економічного стимулу.

Рабовласницька й феодально-кріпосницька форми виробництва ґрунтувалися на позаекономічному примусі, тоді як буржуазний лад мав і має економічні методи залучення до праці, а отже — право приватної власності.

Т. Шевченко, як ніхто інший, дав глибоку і нищівну критику російського законодавства, організації суду та судочинства, першим в історії революційної думки в Україні показав злочинну суть тодішніх законодавчих актів, висловив рішучий протест проти царських законів та юридичного їх трактування як способу пригнічення трудової людини [14, 267–272]. Він писав, що ці закони “катами писані”, що “правди в суді немає”. Його ідеалом була трудова демократична республіка.

Говорячи про політичний ідеал Т. Г. Шевченка, слід підкреслити його увагу до сили закону, причому “праведного закону”, як він неодноразово наголошував. “Праведний” закон уже по суті збігається з традиційними поняттями “правда”, “воля”, “справедливість”. Т. Шевченко чітко показав, що закон, прийнятий експлуататорською владою, не можна сприймати як “справедливий”, тому що він не відповідає людським цінностям [1, 431–432; 3, 163–170]. Для Т. Шевченка соціально справедливим є рівномірний розподіл землі між членами суспільства, ліквідація станового поділу громадян, введення юридичної рівності, обов’язкова праця всіх членів суспільства, усунення експлуатації. У творах Т. Шевченка поряд з антикріпосницькими, антицарськими ідеями проходить думка про самостійність України. Уся його

творчість пройнята безмежною любов'ю до України, її народу. У вірші “Чи ми ще зійдемося знову?”, написаному в заслання, він закликав своїх співвітчизників: “Свою Україну любіть,/ Любіть її во время люте,/ В останню тяжкую минуту /За неї господи моліть” [10, 45–66].

Для Т. Шевченка суспільно-політичним ідеалом виступає Запорозька Січ, Козацька держава часів Б. Хмельницького, з сучасних йому держав — США, з їх демократією і “праведним законом” (“...Коли ж / Діждемось Вашингтона з новим і праведним законом / А діждемось — таки колись!”). “Праведний закон” — синонім правди і справедливості, закон, що відповідає природному праву, оберігає свободу людини, свободу соціальну і політичну. (“Бо нема святої волі, / Не буде там добра ніколи. Нащо ж себе таки дурить?”) У поета тільки соціально справедливе може бути правом, законом, не підвладним державній сваволі [4, 293].

Національне звільнення поет пов'язує з революційними перетвореннями, з відродженням слов'янського братства. Він вірить: “Вогонь добрий, смілим серцем” оживить “слов'янську сім'ю велику / Во тьмі й неволі”, коли обіймуться брат із братом (“Навіки і віки!”) і “потечуть в одне море слов'янські ріки”.

Під впливом Т. Шевченка, інших членів братства, Конституції США членом Кирило-Мефодіївського братства Георгієм Андрузьким були підготовлені декілька варіантів Конституції Слов'янських Сполучених Штатів, де формою державного правління мала стати президентська республіка. Общинні управи поєд-

нують владу розпорядчу, виконавчу і судову в межах своїх повноважень. З депутатів усіх громад в округах передбачалося створення обраних окружних палат і дум (для рішення “мирових тяжених справ” і угод), “совісних судів”, а також духовних рад у справах духовних і для управління духівництвом округу. У майбутній президентській республіці передбачалося створення Законодавчих зборів і Державної ради [7, 9–10; 8, 443–491].

Отже, у творчості Т. Шевченка, в його політичних поглядах поєднувались ідеї революційності, демократизму і самостійності України [11, 112]. Його творчість справила великий вплив на розвиток визвольних ідей, національної самосвідомості українського народу, на формування української інтелігенції, здатної до боротьби за ідеали соціальної і національної свободи.

Література

1. Антоненко В. Г. Шевченко Тарас Григорович // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: Укр. енцикл., 1998. — Т. 6: Т–Я. — 2004. — С. 431–432.
2. Грабович Г. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка. — К.: Критика, 1998. — 206 с.
3. Горський В. С. Історія української філософії: Курс лекцій. — К.: Наук. думка, 1996. — 286 с.
4. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу: Підруч. — Х.: Консум, 2007. — 432 с.
5. Дзюба І. М. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. — 720 с.

6. *Історія української культури. У 5 т. — Т. 4. — Кн. 2 // Українська культура XIX століття. — К.: Наук. думка, 2005. — 1294 с.*
7. *Кирило-Мефодіївське товариство: У 3-х т. / АН УРСР. Археогр. комісія та ін.; упоряд. М. І. Бутич, І. І. Глизь, О. О. Франко; редкол.: П. С. Сохань (голов. ред.) та ін. — К.: Наук. думка, 1990. — Т. 1. — 544 с.*
8. *Кирило-Мефодіївське товариство: У 3-х т. / АН УРСР. Археогр. комісія та ін.; упоряд. М. І. Бутич, І. І. Глизь, О. О. Франко; редкол.: П. С. Сохань (голов. ред.) та ін. — К.: Наук. думка, 1990. — Т. 2. — 564 с.*
9. *Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. — К., 2002. — 245 с.*
10. *Маланюк Є. Книга спостережень. — К.: Атіка, 1995. — 236 с.*
11. *Мироненко О. М., Горбатенко В. П. Історія вчень про державу і право: Навч. посіб. / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. — К.: ВЦ “Академія”, 2010. — 456 с.*
12. *Одарченко П. Тарас Шевченко і українська література: Зб. статей / Ред. О. Зінкевич. — К.: Смолоскип, 1994. — 424 с.*
13. *Сверстюк Є. Феномен Шевченка // На святі надій: Вибране. — К.: Наша віра, 1999. — С. 302–320.*
14. *Філософія. Курс лекцій: Навч. посіб. / І. В. Бичко, В. Г. Табачковський, Г. І. Горак та ін. — К.: Либідь, 1993. — 576 с.*
15. *Франко І. Зібрання творів у п’ятдесяти томах. — К.: Наук. думка, 1981. — Т. 39.*
16. *Чижевський Д. Філософські твори: у 4-х т. / За заг. ред. В. Лісового. — Т. 1. — К.: Смолоскип, 2005. — 402 с.*
17. *Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін. — К.: Наук. думка, 1989. — Т. 1. — 528 с.*